

ก้าวสู่ประชาคมอาเซียน: การจัดการศึกษานนบริบทแห่งความท้าทาย TOWARDS AN ASEAN COMMUNITY: EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE CHALLENGING CONTEXTS

เฉลิมลาภ ทองอาจ¹

Chalermлахp Tongaht

บทคัดย่อ

การเข้าร่วมประชาคมอาเซียนของประเทศไทยในปี ค.ศ. 2015 ได้สร้างความท้าทายต่อการจัดการศึกษาของชาติหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก จะเกิดความขัดแย้งในประเด็นเป้าหมายทางการศึกษาว่า การศึกษาควรจะเป็นไปเพื่อการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือควรเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อตลาดแรงงาน ประการที่สอง ในด้านหลักสูตรและการสอน ยังคงปรากฏบริบทที่เป็นปัญหาหลายประการ ทั้งการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในทุกระดับที่ยังขาดประสิทธิภาพ ด้านการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิธีสืบสอบและกระบวนการสร้างความหมายของผู้เรียน ส่วนในด้านการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษาก็ขาดความชัดเจนว่า รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตรดังกล่าวควรเป็นเช่นใด และคุณลักษณะหรือสมรรถนะของเยาวชนอาเซียนที่แท้จริงแล้วควรเป็นแบบใด นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาบริบทต่างๆ เหล่านี้ เพื่อนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในอนาคต

Abstract

Towards an ASEAN community in 2015 has created challenges for the educational management of the nation in many respects. Firstly, the conflict issues about the goals of educational that it should be possible to develop a complete human being or should be in response to the labor market. Secondly, in terms of curriculum and instruction, there are many problems about the lack of performance in English teaching and learning at all levels, the lack of focus on the inquiry method and student's meaning making process in teaching science and technology, unclearing about model and structure of ASEAN studies programs and the actually characteristic of ASEAN youth. Educators and curriculum developers necessary to consider these challenging contexts for planning to improve the quality of educational management in the future.

¹ อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนสาริตถุपालงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้กฎบัตรอาเซียนเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) เมื่อคราวการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 13 ณ ประเทศสิงคโปร์ กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนได้มีมติเห็นพ้องให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือใน 3 ส่วน ได้แก่ การจัดตั้ง 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ทั้งนี้ ในการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ได้มีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาพลเมืองอาเซียนให้มีคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีศักยภาพในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สามารถเข้าถึงการฝึกอบรมและนวัตกรรมต่างๆ และได้รับโอกาสที่ทัดเทียมกันในการเข้าถึงการพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคมและความยุติธรรม (Association of Southeast Asian Nations, 2007)

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะได้มีการเริ่มกำหนดนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษา เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แต่ดูเหมือนว่าแนวโน้มนโยบายต่างๆ จะยังคงให้ความสำคัญกับมิติของการจัดการศึกษา ในฐานะเครื่องมือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เข้าสู่ตลาดแรงงาน และมองข้ามความสำคัญของการศึกษา ในฐานะที่เป็นกระบวนการสร้างปัญญาและอิสรภาพของบุคคลด้วยเหตุนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาบริบทที่ท้าทายในด้านต่างๆ ให้ลึกซึ้งมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความท้าทายสำหรับการศึกษาไทย

สำหรับบริบทที่ท้าทายนักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา อาจแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ บริบทความท้าทายด้านเป้าหมายและหลักการจัดการศึกษา และบริบทความท้าทายด้าน

การจัดการหลักสูตรและการสอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. บริบทความท้าทายด้านการกำหนดเป้าหมายและหลักการของการศึกษา

ปัจจุบันแนวทางการจัดการศึกษาของชาติยังคงตั้งอยู่บนเป้าหมายและหลักการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 กล่าวคือ ในการจัดการศึกษา ต้องมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในการจัดการศึกษาต้องถือหลักการว่า 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ปรากฏในพระราชบัญญัติฯ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การศึกษาของชาติมีเป้าหมายเพื่อพัฒนา “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรม เป้าหมายดังกล่าวสอดคล้องกับพุทธปรัชญา ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา “จริย” หรือความประพฤติ และ “ปัญญา” หรือความรู้แจ้งของบุคคล ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ การพัฒนาตนเองให้ถึงพร้อมซึ่งศีล สมาธิ และปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2546) และสอดคล้องกับปรัชญามนุษยนิยมเชื่อว่า ความรู้สึกหรืออารมณ์เป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากความรู้ และผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านความต้องการ ค่านิยมและมุมมองที่มีต่อสิ่งต่างๆ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาองค์รวมของบุคคล ไม่มุ่งเน้นแต่เฉพาะด้านสติปัญญาหรือความรู้ (Coon และ Mitterer, 2011) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษากลุ่มพิพัฒนาการนิยมที่ว่า ครูควรให้ความสำคัญกับความรู้สึก อารมณ์และความต้องการของผู้เรียน และควร

ส่งเสริมให้ผู้เรียนสำรวจและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับความจริง (conception of reality) ของสิ่งต่างๆ จากประสบการณ์ของตนเอง (Ornstein, Levine และ Gutex, 2011)

จะเห็นได้ว่าพื้นฐานทางด้านปรัชญาต่างๆ ข้างต้น มิได้กล่าวถึงเป้าหมายในด้านของการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ หรือการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ในฐานะทรัพยากรที่จะป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงานแต่อย่างใด แต่จากนโยบายและยุทธศาสตร์ของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน กลับแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป้าหมายในด้านการจัดการศึกษาคือ การพัฒนาคนให้มีความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับตลาดทุนและแรงงาน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาในปี พุทธศักราช 2555 ที่ภาครัฐมุ่งการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ด้วยการจะยกระดับความสามารถของประชากรให้เทียบเท่ากับสากล โดยจะมุ่งพัฒนาหลักสูตรอาชีพ 5 กลุ่ม คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการและการบริการ (สุทธศรี วงษ์สมาน, 2554) และยังมีมหาวิทยาลัยในแต่ละภูมิภาควิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ และเข้าไปประสานงานกับโรงเรียน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน และเพื่อนำมาเป็นข้อมูลเพื่อจัดห้องเรียนพิเศษตามกลุ่มอาชีพ ในการเตรียมพร้อมสู่การเรียนสายอาชีพในอนาคต (สุเมธ แย้มนุ่น, 2554) ยุทธศาสตร์ดังที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นอิทธิพลของกระบวนทัศน์กลุ่ม “การศึกษาคือผลผลิต” (education as a product paradigm) ซึ่งเป็นแนวคิดในด้านการค้าและอุตสาหกรรม แนวคิดนี้ส่งผลให้เป้าหมายของการศึกษาบิดเบือนไปเนื่องจากมาจากการยอมรับสมมติฐานว่า เราสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงปัจเจกบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันได้ด้วยเกณฑ์หรือ “ผลลัพธ์” เดียวกันที่กำหนดจากผู้อื่น และผลลัพธ์ดังกล่าวก็คือ ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ ที่นายจ้าง นักการเมืองหรือผู้บริหารในสถาบันต่างๆ ของสังคมต้องการ

(Jeffer และ Smith, 2005) เพราะเห็นว่าจะเป็นการประโยชน์ต่อการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับกลุ่มอื่นๆ

ดังนั้น คำถามที่เป็นประเด็นสำคัญและท้าทายอย่างยิ่ง สำหรับการกำหนดเป้าหมายในการศึกษา คือ การศึกษาไทยขณะนี้ ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามเงื่อนไขและศักยภาพของบุคคลนั่นเอง หรือเป็น “การศึกษาสำหรับลูกจ้าง” (education for employees) ที่มุ่งพัฒนาประชากรให้มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะหรือสมรรถนะตามที่กลุ่มของนายทุนหรือนายจ้างกำหนด ดังจะเห็นได้จากนักการศึกษาที่เชื่อมั่นในความคิดกลุ่มแรก ได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลิกให้สมบูรณ์พร้อมด้วยปัญญาและจริยะ ด้วยการไม่พึงพิงกับรูปแบบและแนวทางการศึกษาที่จัดโดยรัฐ และนำเสนอรูปแบบของการจัดการศึกษาทางเลือกและหลักสูตรทางเลือก (alternative curriculum) จำนวนมาก ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญหรือจิตปัญญาศึกษา (contemplative education) ที่ครูผู้สอนจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ปัญญาเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิต หรือเรียนรู้จากฐานทางวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์ของตนเอง อันเป็นการเรียนรู้ที่มีได้ใช้สาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาเป็นตัวตั้ง แต่มุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการและประสบการณ์ (ประคอง สาธรรม และ อมรรัตน์ วัฒนาธร, 2554) ส่วนบุคลากรและนักการศึกษาในอีกกลุ่มหนึ่ง ที่เห็นความสำคัญของการใช้ความต้องการของระบบทุนหรือเศรษฐกิจมาเป็นสิ่งกำหนดคุณภาพของผู้เรียนจากระบบการศึกษา จะสนับสนุนให้มีการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรม เพื่อนำมากำหนดเป้าหมายของการศึกษา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การกำหนดกรอบนโยบายของรัฐ ที่มุ่งแก้ไขปัญหาการศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ ไม่มีงานทำและมีคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ด้วยการเสนอให้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่

โดยแบ่งผู้เรียนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ผู้เรียนสายอาชีพ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และอาชีพเฉพาะทาง และกลุ่มที่ 2 ผู้เรียนสายสามัญ ที่มุ่งเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย ซึ่งทั้งหมดก็ล้วนแต่มีเป้าหมาย คือ การทำให้ผู้เรียนมีอาชีพ และมีศักยภาพตรงตามความต้องการในการพัฒนาประเทศ (วรวัจน์ เอื้ออภิญญกุล, 2554)

เมื่อมีมติในด้านเป้าหมายและหลักการจัดการศึกษาของทั้งสองกลุ่ม มีความขัดแย้งกันอย่างสุดขั้วเช่นนี้แล้ว นักการศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องพิจารณาและไตร่ตรองว่า เป้าหมายและหลักการของการศึกษาของชาติสำหรับอนาคตควรจะเป็นอย่างไร ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการศึกษามีคุณค่าและนัยมากกว่าการพัฒนาอาชีพ ดังนั้น เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการศึกษา สำหรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลก จึงควรเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติ วิจารณ์ญาณ และมีปัญญา รู้คิด รู้สร้างสรรค์ และรู้เท่าทันในสิ่งต่างๆ สามารถควบคุม ประพฤติและปฏิบัติตนให้ไปสู่เป้าหมายของชีวิตด้วยวิธีการที่ถูกต้อง ตลอดจนเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และควรถือหลักการที่สำคัญ ได้แก่ เป็นการศึกษาที่เสริมสร้างสำนึกและค่านิยมในระบบประชาธิปไตย ให้มีความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาของท้องถิ่นและชุมชนอย่างแท้จริง ส่งเสริมการสร้างระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการศึกษาเพื่อความมั่งคั่งและสร้างสันติสุขแห่งชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ว่า เรื่องของการประกอบอาชีพหรือการพัฒนาสมรรถนะเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน เป็นเพียงเป้าหมายในระดับรองลงไป

2. ความท้าทายด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน

การจัดการด้านหลักสูตรและการสอนในปัจจุบัน มีบริบทต่างๆ ที่อาจจะท้าทายต่อการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน ดังนี้

2.1 การพัฒนาความสามารถด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ

สมาคมอาเซียนได้ประกาศอย่างชัดเจนไว้ในกฎบัตรอาเซียนว่า ให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการทำงาน (working language) ของพลเมืองในประชาคม ประเด็นผลกระทบที่มีต่อการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ จึงเป็นประเด็นแรกของความท้าทายที่จะกล่าวถึง เพราะสภาพของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในทุกระดับการศึกษาของไทย ยังคงประสบปัญหาหลายประการ ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2549) ได้กล่าวถึงปัญหาของการสอนภาษาอังกฤษ อันเป็นที่มาของจัดทำแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (พ.ศ. 2549-2553) สรุปได้ว่า ปัญหาของการสอนจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่เน้นการสอนไวยากรณ์และท่องศัพท์ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษแบบการสื่อสารได้ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การขาดบรรยากาศนอกชั้นเรียนที่เอื้อต่อการให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ส่วนปัญหาอีกด้านหนึ่งคือปัญหาครูผู้สอน พบว่าครูมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษที่ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาคว่ำร้อยละ 80 ไม่ได้จบวิชาเอกภาษาอังกฤษ และมีภาระงานต้องสอนหลายกลุ่มสาระ รวมทั้งมีภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก สำหรับในระดับอุดมศึกษานั้น พบว่าอุปสรรคในการพัฒนาความสามารถในด้านการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เรียนไทย ได้แก่ นักศึกษาไม่คุ้นเคยกับการสื่อสารภาษาอังกฤษด้วยการสนทนา มีความรู้คำศัพท์ไม่เพียงพอ ขาดความต่อเนื่องและขาดโอกาสฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาเกี่ยวกับระบบการประเมินความสามารถด้านการใช้

ภาษาอังกฤษของนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ที่แต่ละสถาบันต่างก็กำหนดเกณฑ์คุณภาพของตนเอง และไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความไม่น่าเชื่อถือในเรื่องคุณภาพบัณฑิต (สมบัติ นพรักษ์, 2547; สุวรรณิ พันธุ์พริกส์ และฉัตรลิกา มหาพูนทอง, 2550)

ตัวอย่างหนึ่งซึ่งสามารถนำมาเทียบเคียงกับปัญหานี้ได้ คือ ปัญหาการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยอินเดีย ซึ่งแม้จะเคยเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร แต่เยาวชนอินเดียจำนวนมากก็ยังขาดสมรรถนะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ ดังที่ Kannan (2009) ได้กล่าวถึงปัญหาของการสอนภาษาอังกฤษในอินเดียสรุปได้ว่า ปัญหาการเรียนรู้อังกฤษเป็นผลมาจากค่านิยมของผู้เรียนและสังคม ที่มีได้มองว่าการเรียนภาษาอังกฤษเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต แต่เป็นการเรียนไปเพื่อสอบเลื่อนชั้น ด้วยเหตุนี้ การท่องจำคำศัพท์และการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสอบเพียงอย่างเดียว จึงทำให้ผู้เรียนล้มได้ง่าย นอกจากนี้ ผู้เรียนยังไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในลักษณะของการสื่อสารที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวหรือบริบทอื่นๆ นอกห้องเรียน จึงเป็นเหตุให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นไปอย่างล่าช้า

สังคมไทยซึ่งมีบริบทใกล้เคียงกับอินเดีย คือ มีการใช้ภาษาอังกฤษนอกห้องเรียนหรือสถานศึกษาน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จึงนำไปสู่ปัญหาในการพัฒนาเยาวชนในลักษณะเดียวกัน คำถามที่สำคัญคือ ขณะนี้จะมีวิธีการใด ที่จะทำให้ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในทุกระดับการศึกษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ซึ่งมิได้มีความคุ้นเคยกับโครงสร้างภาษาอังกฤษในระดับลึก (deep structure) สามารถที่จะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับผู้เรียนได้อย่างคล่องแคล่ว เพราะสภาพที่ปรากฏอยู่ก็คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษโดยส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางในการสอน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ “สอนภาษาอังกฤษโดยพูดภาษาไทย” และมุ่งเน้นไปที่การสอนเพื่อให้ผู้เรียนผ่านการทดสอบ ซึ่งเหตุการณ์

เช่นนี้ย่อมขัดแย้งกับทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาเป็นอย่างไร นอกจากนี้ จะทำอย่างไรให้เกิดการบรรยากาศของการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน ทั้งในและนอกสถานศึกษา ประเด็นเหล่านี้จึงนับได้ว่า เป็นความท้าทายอีกประการหนึ่งที่สำคัญของการจัดการศึกษาไทยเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

2.2 การจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สหภาพยุโรป (European Union) หรือ EU เป็นตัวอย่างของประชาคมระหว่างประเทศที่เข้าใจว่าหัวใจสำคัญของการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มิใช่การพัฒนาแต่เฉพาะด้าน ICT แต่เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดของผู้เรียน ดังจะเห็นได้จากการที่ EU ได้เสนอแนวทางการปฏิรูปการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในประเทศสมาชิก จากที่เดิมใช้กระบวนการนิรนัย (deductive) มาสู่การใช้วิธีการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสืบสอบเป็นฐาน (inquiry-based methods) ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถสร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และอีกแนวทางหนึ่ง คือ การเปิดโอกาสหรือพื้นที่ให้บุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญจากวิชาชีพต่างๆ ซึ่งอยู่นอกการศึกษาในระบบโรงเรียนให้สามารถเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้อาชีพผ่านกระบวนการสืบสอบของผู้เรียนได้อาทิ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร นักวิชาการในมหาวิทยาลัย ผู้นำชุมชน นักคิดหรือนักนวัตกรรมปัญญาในท้องถิ่น รวมไปถึงครอบครัวของผู้เรียนเอง นอกจากนี้ การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูวิทยาศาสตร์ด้วยการสร้างเป็นเครือข่ายการพัฒนาก็ถือว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ของสหภาพยุโรป (European Commission, General for Research Information and Communication Unit, 2007)

เมื่อเทียบเคียงแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ของสหภาพยุโรปตามที่ได้อ้างอิงมาเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ก็จะพบว่าสหภาพยุโรปมีแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

กว่า โดยเฉพาะในส่วนของแนวทางหรือวิธีการในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะอาเซียนได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแก่เยาวชนในลักษณะที่กว้างมาก ดังจะเห็นได้จากการประชุมอย่างไม่เป็นทางการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาเซียน ครั้งที่ 6 (the 6th Informal ASEAN Ministerial Meeting on Science and Technology) เมื่อวันที่ 11-12 ธันวาคม 2553 ที่จังหวัดกระบี่ ประเทศไทย ที่ประชุมได้เสนอรายงานต่ออาเซียนเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาเยาวชนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมสรุปได้ว่า เยาวชนอาเซียนควรได้รับการพัฒนาที่ดีในด้านการรู้วิทยาศาสตร์ (science literacy) และด้านสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี ด้วยการจัดระบบนิเวศทางนวัตกรรม (innovative ecosystem) ในโรงเรียน รวมถึงการสร้างสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ที่ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมต่างๆ นอกจากนี้ จะต้องสนับสนุนให้เยาวชนได้มีโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของตนเอง (Informal ASEAN Ministerial Meeting on Science and Technology, 2010)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อเสนอจากที่ประชุมดังกล่าวข้างต้น ยังมีได้แสดงให้เห็นถึง “วิธีการ” พัฒนาเยาวชนหรือผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม และประเด็นเรื่องแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ กลับดูเหมือนว่าจะไม่ได้รับการกล่าวถึงเลยในช่วงที่ผ่านมา เพราะทุกฝ่ายต่างมุ่งไปที่การส่งเสริมให้มีการใช้ ICT ในการจัดการศึกษา ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว อาจเป็นการหลงประเด็น เพราะประเด็นที่แท้จริงในเรื่องนี้ คือ การปฏิรูปวิธีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในชั้นเรียน ที่ควรจะหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการสร้างความหมาย (meaning making process) ผ่านกระบวนการสืบสอบของผู้เรียน ซึ่งจะมี ICT เป็นเพียงเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าและทดลองเท่านั้น คำถามสำคัญ

ที่สุดสำหรับผลกระทบเรื่องนี้ก็คือ เราจะจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบใด ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุและผล สามารถที่จะสร้างความหมายจากสิ่งต่างๆ ได้ด้วยกระบวนการสืบสอบและการอุปนัย ซึ่งคำตอบของคำถามดังกล่าว ย่อมเป็นกุญแจสำคัญในการก้าวเข้าสู่ประชาอาเซียนและประชาคมโลกด้วยเช่นกัน

2.3 การพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษา

กระแสความตื่นตัวเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ทำให้ภาครัฐและสถานศึกษาโดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตร ที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จักประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศสมาชิกอาเซียนมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เรียกหลักสูตรเช่นนี้ว่า หลักสูตรอาเซียนศึกษา (ASEAN studies) ซึ่งที่จริงแล้ว ประเด็นการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษา ได้มีการกำหนดไว้เป็นโครงการหนึ่งของแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของแผนงานการจัดตั้งประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) อยู่แล้ว (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, 2554) ดังจะเห็นได้จากการที่อาเซียนได้กล่าวถึงการนำ “คำนิยามความเป็นอาเซียน” เช่น หลักการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สันติภาพ บรรลุไว้ในหลักสูตร ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, 2554)

“อาเซียนจะสนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรู้เรื่องกฎบัตรอาเซียนให้มากขึ้น โดยผ่านหลักสูตรอาเซียนในโรงเรียน และเผยแพร่กฎบัตรอาเซียนที่แปลเป็นภาษาต่างๆ ของชาติในอาเซียน และให้มีการเน้นหลักการแห่งประชาธิปไตยให้มากขึ้น เคารพในสิทธิมนุษยชน และคำนึงในเรื่องแนวทางสันติภาพในหลักสูตรของโรงเรียน”

นอกจากนี้ อาเซียนยังได้กล่าวถึงการบูรณาการในลักษณะการสอดแทรกองค์ความรู้ไว้ในหลักสูตรเดิมของสถานศึกษา ดังที่ได้อธิบายไว้ใน

หัวข้อบทบาทของการศึกษาในประชาคมสังคมและ
วัฒนธรรมอาเซียนว่า (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนัก
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, 2554)

“อาเซียนจะสนับสนุนความเข้าใจและ
การตระหนักรู้ในประเด็นและเรื่องราวต่างๆที่
เกี่ยวข้องกันสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาเซียน โดย
การบูรณาการให้อยู่ในหลักสูตรในโรงเรียน”

การกล่าวถึงคำว่า “หลักสูตรอาเซียน”
และ “หลักสูตรของโรงเรียน” ดังกล่าวข้างต้น แสดง
ให้เห็นมิติของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ออกสนอง
ต่อการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในสองรูปแบบ
กล่าวคือ รูปแบบแรก เป็นหลักสูตรอาเซียนศึกษาที่
แยกออกมาเป็นเอกเทศ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับ
อาเซียนโดยเฉพาะ และอีกรูปแบบหนึ่งคือ การ
บูรณาการข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ
ของอาเซียน ทั้งเรื่องราวทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม
และสิ่งแวดล้อมสอดแทรกลงในหลักสูตรรายวิชา
ต่างๆ ของสถานศึกษา ที่มีอยู่แล้วแต่เดิม การแบ่ง
มิติของ การพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษาในทั้งสอง
รูปแบบ ทั้งที่เป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และ
การพัฒนาหลักสูตรเดิมให้กลายเป็นหลักสูตร
บูรณาการ ก็ล้วนแต่เป็นความท้าทายของนักพัฒนา
หลักสูตรรวมถึงบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และ
คำถามที่นักหลักสูตรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ
ดำเนินการด้านหลักสูตรและการสอนจะต้อง
พิจารณาต่อไปคือ การพัฒนาหลักสูตรอาเซียน
ศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการ
สอน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ สมรรถนะและค่านิยม
ของผู้เรียน ที่เหมาะแก่การดำรงอยู่ในประชาคม
อาเซียนและประชาคมโลกด้วยหรือไม่ เพราะใน
กรณีเช่นนี้ ย่อมมีมิติของการพัฒนาหลักสูตรและ
การสอนที่แยกได้ในหลายกรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 การใช้หลักสูตรเดิมหรือ
รายวิชาเดิมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แต่ใช้ยุทธศาสตร์การ
เรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะและสมรรถนะ

ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เช่น การเรียนการสอน
แบบสืบสอบ การเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา การ
เรียนการสอนด้วยการใช้การวิจัยเป็นฐาน การเรียน
การสอนที่เน้นผลผลิต การเรียนการสอนที่ใช้
กรณีศึกษา เป็นต้น (ใช้หลักสูตรเดิม สอนแบบใหม่:
มุ่งพัฒนาคุณลักษณะและสมรรถนะ)

กรณีที่ 2 การปรับปรุงหลักสูตรเดิมหรือ
รายวิชาเดิมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยบูรณาการสาระ
ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนในรายวิชาต่างๆ โดยใช้การ
เรียนการสอนแบบเดิม (ปรับปรุงหลักสูตรเดิม สอน
แบบเดิม: มุ่งพัฒนาความรู้ความเข้าใจ)

กรณีที่ 3 การปรับปรุงหลักสูตรเดิมหรือ
รายวิชาเดิมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยบูรณาการสาระ
ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนในรายวิชาต่างๆ แต่ใช้
ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนา
คุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่
21 ดังที่กล่าวในกรณีที่ 1 (ปรับปรุงหลักสูตรเดิม
สอนแบบใหม่: มุ่งพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และมุ่ง
พัฒนาคุณลักษณะและสมรรถนะ)

กรณีที่ 4 การพัฒนาหลักสูตรอาเซียน
ศึกษาขึ้นมาใหม่ โดยใช้การเรียนการสอนแบบเดิม
(สร้างหลักสูตรใหม่ สอนแบบเดิม: มุ่งพัฒนาความรู้
ความเข้าใจอาเซียนทั้งในมุมกว้างและลึก)

กรณีที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรอาเซียน
ศึกษาขึ้นมาใหม่และใช้ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน ที่
มุ่งพัฒนาคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนใน
ศตวรรษที่ 21 ดังที่กล่าวในกรณีที่ 1 (สร้างหลักสูตร
ใหม่ สอนแบบใหม่: มุ่งพัฒนาความรู้ความเข้าใจทั้ง
ในมุมกว้างและลึก และมุ่งพัฒนาคุณลักษณะและ
สมรรถนะ)

มิติของการพัฒนาหลักสูตรอาเซียน
ศึกษาดังที่กล่าวมาข้างต้นและศักยภาพของผู้เรียน
ตามหลักสูตรลักษณะต่างๆ แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 มิติของการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและศักยภาพของผู้เรียนตามหลักสูตร

การสอน	หลักสูตร		
	1. หลักสูตรเดิม (รายวิชาเดิมตามหลักสูตร)	2. หลักสูตรเดิมที่ปรับปรุง (บูรณาการเพิ่มเติม)	3. หลักสูตรใหม่ (รายวิชาใหม่)
1. ยุทธศาสตร์การ สอนแบบปกติ	1. ไม่รู้อาเซียน ไม่มีสมรรถนะ	2. รู้รอบอาเซียน ไม่มีสมรรถนะ (กรณี 2)	3. รู้ลึกอาเซียน ไม่มีสมรรถนะ (กรณี 4)
2. ยุทธศาสตร์การ สอนในศตวรรษที่ 21	4. ไม่รู้อาเซียน มีสมรรถนะ (กรณี 1)	5. รู้รอบอาเซียน มีสมรรถนะ (กรณี 3)	6. รู้ลึกอาเซียน มีสมรรถนะ (กรณี 5)

จากตารางข้างต้น อธิบายได้ว่า กรณีที่โรงเรียนหรือสถานศึกษามีได้พัฒนาหลักสูตรอาเซียนขึ้นใหม่ ก็ยังสามารถใช้หลักสูตรเดิม ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่างๆ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในการที่จะพัฒนาสมรรถนะสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อันเป็นทั้งสมรรถนะของพลเมืองอาเซียนและพลเมืองโลกได้ แต่การใช้หลักสูตรเดิมที่เปลี่ยนยุทธศาสตร์การสอนจะมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ ผู้เรียนจะไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับบริบทของอาเซียนและประเทศสมาชิกด้วยเหตุนี้ หลักสูตรที่น่าจะมีประสิทธิภาพสูงสุด คือหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ ที่จะบรรจุความรู้เกี่ยวกับอาเซียนอย่างชัดเจน แล้วสอนด้วยยุทธศาสตร์การสอนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ในเชิงลึกเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนและบริบทของประเทศสมาชิก และในขณะเดียวกัน ผู้เรียนก็จะได้รับการเสริมสร้างสมรรถนะ ความสามารถหรือทักษะที่สำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 อีกด้วย ตามที่กล่าวมานี้ หลักสูตรอาเซียนศึกษาที่แท้จริงสำหรับโรงเรียนหรือสถานศึกษา จึงน่าจะเป็นมิติหลักสูตรในกรณี 3 และ 5 แต่เท่าที่ได้มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษาในขณะนี้พบว่า ส่วนใหญ่เป็นมิติหลักสูตรในกรณี 2 และ 4 คือเป็นหลักสูตรที่มุ่งให้รายละเอียดด้านความรู้เกี่ยวกับประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งก็ทำให้หลักสูตรดังกล่าวมีลักษณะไม่ต่างไปจากหลักสูตรของรายวิชา

ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ลึกเกี่ยวกับอาเซียน แต่ไม่ได้พัฒนาสมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อันเป็นสมรรถนะสำคัญสำหรับพลเมืองอาเซียน ส่วนในเรื่องโครงสร้างของหลักสูตรนั้น หลักสูตรอาเซียนศึกษาที่ควรเกิดขึ้น โดยเฉพาะหลักสูตรในกรณี 3 และ 5 ควรเป็นหลักสูตรที่ประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย ศึกษา สิงคโปร์ศึกษา เป็นต้น และรายวิชาเพิ่มเติมในส่วนของภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน เช่น วิชาภาษาพม่า ภาษามาลายู ภาษาเขมร เป็นต้น นอกจากนี้ อาจมีรายวิชาที่พัฒนาขึ้นใหม่ เพื่อเพิ่มสมรรถนะในระดับสูงของผู้เรียน ในการเรียนรู้ที่จะอยู่กับผู้อื่นอย่างเข้าใจ เช่น รายวิชาประเด็นปัจจุบันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในภูมิภาค รายวิชาการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน รายวิชาการเจรจาต่อรองและการลดกรณีพิพาท เป็นต้น ซึ่งรายวิชาต่างๆ ดังที่กล่าวมา ควรกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีลักษณะเป็นหัวเรื่อง (theme) ที่น่าสนใจ แล้วบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ เข้าไปในลักษณะสหสาขาวิชา (interdisciplinary fields) ทั้งนี้ในการเรียนในรายวิชาต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้อยุทธศาสตร์การสอนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้าด้วยจึงจะเกิดประสิทธิภาพ

2.4 การพัฒนาคุณลักษณะ สมรรถนะและค่านิยมสำหรับพลเมืองไทยสู่การ เป็นพลเมืองอาเซียน

อาเซียนได้กำหนดคุณลักษณะของ
ประชากรให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และมีศักยภาพ
ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม
หากพิจารณาจากกรอบการพัฒนาสมรรถนะของ
พลเมืองโลกในศตวรรษใหม่ของ The Partnership
for 21st Century Skills (2011) จะเห็นได้ว่า
คุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรประกอบ
ไปด้วย

1. ความรู้ในวิชาแกนกลางและประเด็น
ในศตวรรษที่ 21 (core subjects and 21st century
themes) ผู้เรียนจะต้องมีความรู้พื้นฐานในวิชาแกนที่
เป็นพื้นฐาน ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาต่างประเทศ
ที่สอง ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา
นอกจากนี้ ผู้เรียนจะต้องศึกษาเพิ่มเติมในวิชาที่
เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญที่จะเกิดขึ้นในศตวรรษที่
21 ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ในโลก (global
awareness) 2) การรู้ด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์
ธุรกิจ (financial, economic, business literacy) 3)
การรู้ด้านสังคม (civic literacy) 4) การรู้สุขภาพ
(health literacy) และ 5) การรู้สิ่งแวดล้อม
(environmental literacy)

2. ทักษะด้านการเรียนรู้และการสร้าง
นวัตกรรม (learning and innovation skills) เป็น
ทักษะที่ผู้เรียนจะต้องใช้ในการปฏิบัติงานในระบบ
เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ได้แก่ 1) ความคิดสร้างสรรค์
และนวัตกรรม (creativity and innovation) 2) การ
คิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical
thinking and problem solving) 3) การสื่อสารและ
การสร้างความร่วมมือ (communication and
collaboration)

3. ทักษะด้านข้อมูล สื่อและเทคโนโลยี
(information, media and technology skills) เป็น
ทักษะที่จำเป็นเพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของ
ข้อมูลและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบ

ด้วย 1) การรู้สารสนเทศ (information literacy) 2)
การรู้สื่อ (media literacy) และ 3) การรู้ ICT
(information, communications and technology
literacy)

4. ทักษะอาชีพและชีวิต (life and
career skills) การทำงานและการดำเนินชีวิตใน
ปัจจุบัน ต้องมีการแข่งขันและปรับเปลี่ยนอยู่
ตลอดเวลา ดังนั้นผู้เรียนจึงจะต้องมีทักษะอาชีพและ
ชีวิตดังนี้ 1) ความยืดหยุ่นและการปรับเปลี่ยน
(flexibility and adaptability) 2) ความคิดริเริ่มและ
การนำตนเอง (initiative and self-direction) 3)
ทักษะการอยู่ในสังคมของตนเองและข้ามวัฒนธรรม
(social and cross-cultural skills) 4) การสร้าง
ผลผลิต และการตรวจสอบความถูกต้องได้
(productivity and accountability) และ 5) ความเป็น
ผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and
responsibility)

ส่วนในมุมมองของนักการศึกษาไทย
อาทิ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2554) ได้กล่าวถึง
แนวคิดด้านคุณลักษณะของนักเรียนมาตรฐานโลก
และนำเสนอคุณลักษณะของผู้เรียนในสังคมอาเซียน
หรือที่จริงแล้วเป็นคุณลักษณะสำหรับผู้เรียนทุกคน
ในระดับสากลจำนวน 20 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) มี
ความคิดริเริ่ม 2) รู้จักคิดวิเคราะห์หาเหตุผล 3) มี
ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี 4)
มีความรู้ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย 5) มีความรู้สึกซึ่ง
ในสาขาวิชาที่ตนเรียน 6) รักการค้นคว้าหาความรู้
เพิ่มเติมอยู่เสมอ 7) พัฒนาตนเองให้เป็นคนทันโลก
ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ 8) ผลิตและสร้างสิ่งใหม่ๆ 9)
มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง 10) มี
ความรับผิดชอบต่อสูง 11) เข้าใจวัฒนธรรมของประเทศ
เพื่อนบ้าน 12) เห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ 13)
เรียนรู้และเข้าใจปัญหาของโลก 14) มีความสามารถ
ในการบริหารจัดการ 15) ให้ความสำคัญกับอนาคต
มากกว่าอดีต 16) มีความรู้พัฒนาการของโลกอย่าง
วิเคราะห์วิจารณ์ 17) มองเห็นทิศทางใหม่ๆ ของ
ภูมิภาคและโลก 18) ตามทันและร่วมแก้ปัญหาของ
โลก 19) เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเองและเข้าใจ

วัฒนธรรมต่างประเทศ และ 20) ดึงคุณค่าที่ดึงมาของโลกมาใช้ประโยชน์ได้

จากคุณลักษณะของประชากรในศตวรรษที่ 21 และแนวคิดคุณลักษณะของนักเรียนในระดับมาตรฐานโลกจะเห็นได้ว่า การกำหนดคุณลักษณะ 8 ประการในหลักสูตรแกนกลางฯ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสมรรถนะอีก 5 สมรรถนะ จึงไม่น่าที่จะเพียงพออีกต่อไปสำหรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ คุณลักษณะใดกันแน่ที่จะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของประชากรอาเซียน และหากจะไม่เพียงจะยึดกรอบของระดับภูมิภาคแล้ว คุณลักษณะของผู้เรียนไทยในโลกยุคใหม่ ควรจะมีอะไรบ้างและเหตุใดจึงต้องเป็นคุณลักษณะนั้น และความท้าทายที่สำคัญที่สุด คือ จะมีแนวทางหรือการจัดการเรียนการสอนหรือสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาอย่างไร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ซึ่งในขณะนี้ เห็นได้ชัดว่าการถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ได้ถูกกละเลยจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทสรุป

การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมเยาวชนให้พร้อมต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ตั้งอยู่บนบริบทแห่งความท้าทาย ที่ทั้งผู้บริหาร นักการศึกษาและบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพิจารณาและให้ความสำคัญ ทั้งในเรื่องของการสร้างสมดุลของเป้าหมายและหลักการของการศึกษา ที่ควรกำหนดให้มีความชัดเจน คือ มุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันจะนำไปสู่การสร้างระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืน ด้านการพัฒนาความสามารถด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ ควรดำเนินการพัฒนาครูผู้สอนควบคู่ไปกับสร้างสิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารทั้งในและนอกชั้นเรียน ด้านการพัฒนาความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรให้ความสำคัญกับการปฏิรูปกระบวนการ

การเรียนรู้อันมุ่งเน้นการเรียนการสอนเพื่อสร้างประสบการณ์การแก้ปัญหาและการสร้างความหมายผ่านกระบวนการสืบสอบ ด้านการพัฒนาหลักสูตรอาเซียนศึกษา ควรพัฒนาหลักสูตรรูปแบบใหม่ ที่จัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ยุทธศาสตร์การสอนในศตวรรษที่ 21 โดยมีโครงสร้างประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้นบนฐานแนวคิดของการเสริมสร้างประสบการณ์ ผ่านการบูรณาการในลักษณะสหสาขาวิชา และด้านการพัฒนาคุณลักษณะ สมรรถนะ และค่านิยมสำหรับพลเมืองไทยสู่การเป็นพลเมืองอาเซียน ควรกำหนดสมรรถนะหรือค่านิยมใหม่ที่สำคัญและจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน เช่น การเป็นผู้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้จักตั้งปัญหา เข้าใจปัญหาโลก และต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการในฐานะผู้รับผิดชอบหลักจะได้กำหนดและประกาศใช้นโยบายด้านการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นนโยบายเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมศักยภาพด้านการใช้ภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยี การพัฒนามาตรฐานทางการศึกษา การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต การเปิดเสรีการศึกษาและเสรีด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานแล้วก็ตาม (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, 2554) แต่ก็มีประเด็นที่น่าสนใจและควรพิจารณาต่อไปว่านโยบายเหล่านี้มีความครอบคลุมเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามที่อาเซียนได้กำหนดไว้หรือไม่ สามารถที่จะพัฒนาประชากรให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกได้มากน้อยเพียงใด ประเด็นคำถามต่างๆ เหล่านี้ ยังคงต้องอาศัยการวิพากษ์เพื่อแสดงความคิดเห็น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้ได้คำตอบที่จะใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ดีที่สุด และเกิดความคุ้มค่าที่สุดต่อเยาวชน ผู้ซึ่งจะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในอนาคตอันใกล้

เอกสารอ้างอิง

- ประคอง สาธรรม และ อมรรัตน์ วัฒนาร. (2554). พลังทางปัญญาสร้างได้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*. 13 (มกราคม-เมษายน): 233-238.
- พรหมคุณาภรณ์, พระ. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2554). แนวคิดด้านคุณลักษณะของนักเรียนมาตรฐานโลก. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ แก่คณาจารย์โรงเรียนสาริตถ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อัดสำเนา).
- วรวัจน์ เอื้ออภิญญกุล. (2554). *รวบ.ศธ.เปิดประชุมเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=24787&Key=news1> [30 สิงหาคม 2554]
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2549). *แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (พ.ศ.2549 – 2553)*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.moe.go.th/web_studyenglish/p_eng_2549-2553.doc [19 กันยายน 2554]
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. *สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. (2554). *การศึกษา: การสร้างประชาคมอาเซียน 2558*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมบัติ นพรักษ์. (2547). *ภาษาอังกฤษกับบัณฑิตศึกษา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.edu.nu.ac.th/story/news_eng.pdf [4 กันยายน 2554]
- สุทธศรี วงษ์สมาน. (1 กันยายน 2554). “ผลวิจัยพัฒนาภาษา-คุณวุฒิวิชาชีพ แรงศ.ยกไทยรับมือเคลื่อนย้ายแรงงานอาเซียน. *ข่าวสด*: 26.
- สุเมธ แยม์นุ่น. (2554). “*วรวัจน์*” เตรียมความพร้อมมหา’ลัย สู่ประชาคมอาเซียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=954000111206> [2 กันยายน 2554]
- สุวรรณณี พันธุ์พริกส์ และฉลิลิกา มหาพูนทอง. (2550). การศึกษาความสามารถ ปัญหาและความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. 17 (กันยายน-ธันวาคม): 66-72.
- Association of Southeast Asian Nations. (2007). *The ASEAN Charter*. Jakarta: The ASEAN Secretariat.
- Coon, D and Mitterer, J. O. (2011). *Psychology: A journey*. 4th. CL: Wadsworth.
- European Commission, General for Research Information and Communication Unit. (2007). *Science education now: A renewed pedagogy for the future of Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Jeffer, T. and Smith, K. (2005). *Informal Education. Conversation, democracy and learning*. Nottingham: Educational Heretics Press.
- Informal ASEAN Ministerial Meeting on Science and Technology. (2010). *Report of the ASEAN COST Retreat on the “Future of Science, Technology, and Innovation: 2015 and Beyond”*. The 6th Informal ASEAN Ministerial Meeting on Science and Technology (IAMMST) Krabi, Thailand 11-12 December 2010.
- Kannan, R. (2009). Difficulties in learning English as a Second Language. *ESP World* 26: 1-4.
- Ornstein, A. C., Levine, D. U. and Gutek, G. (2011). *Foundations of education*. 11th. CL: Wadsworth

The Partnership for 21st Century Skills. (2011). *Framework for 21st Century Learning*. [Online]. Available from: http://www.p21.org/index.php?option=com_content&task=view&id=254&Itemid=120 [2011, September 20]